

КАФЕДРА НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Спеціальний інструмент (Фах)

Освітній ступінь
Спеціальність
Освітня програма

Магістр
025 Музичне мистецтво
«Народні інструменти:
«Балалайка», «Гітара»,
«Домра», «Цимбали»

Курс	1-2
Семестр	1-4

Статус

Цикл загально-
професійної підготовки

ECTS	12
Годин	360
Індивідуальні	160
Самостійна робота	200

Семестровий контроль

Залік, екзамен,
атестаційний екзамен

Інформація про викладача

ПІБ	Білоус Владислава Павлівна, кандидат мистецтвознавства, професор кафедри народних інструментів
Профіль викладача	Orcid.org. 0000-0001-8506-238X
e-mail	vladadanut@ukr.net

Анотація навчальної дисципліни

Курс навчання розрахований на 2 роки та включає професійну підготовку молодого виконавця та майбутнього педагога.

Основна мета цієї програми – виявити практичну допомогу у вихованні музиканта-виконавця. Головним у програмі для педагогів є її перша частина – **методичне обґрунтування**. В ньому максимально використана теорія формування виконавської майстерності домриста та практичні рекомендації, складені на ґрунті багаторічного виконавського і педагогічного досвіду, узагальнені й науково обґрунтовані за останні роки в дисертаційних та монографічних працях відомих фахівців. Отже, виникає можливість створення комплексного методичного обґрунтування для інших народних інструментів, але з урахуванням її специфіки.

Пропонуємо таку побудову першої частини програми: загальні настанови щодо перспективи становлення музиканта-виконавця відносно курсів; накопичення знань та вмінь, методика організації навчального процесу в музичному навчальному закладі; технічний мінімум; загальні завдання в опануванні художнім репертуаром; тематичний зміст та обсяг індивідуального робочого плану студента; залікові вимоги з технічного мінімуму; зразки індивідуальних програм відносно семестру; умовна класифікація репертуару за принципом інтелектуально-художньої складності; рекомендована методична література.

Друга частина програми – рекомендований репертуар за жанрами і формами.

Відповідно до навчального плану в розділі "Народні інструменти" музичні вузи України готують фахівців найвищої кваліфікації з жанру домрового мистецтва: концертних виконавців-солістів, ансамблів, оркестрантів та педагогів для середніх та вищих учбових закладів.

Мета навчання:

- випускник академії, в залежності від творчих нахилів, рівня й характеру своєї обдарованості, уподобань, повинен добре оволодіти навичками інтерпретації творів найрізноманітніших стилів і жанрів, читання нот з листа, транспонування, виконавського редагування репертуару, його аранжування, перекладення, транскрипції і творчої обробки музичного матеріалу (народних пісень, оригінальних творів, написаних для інших інструментів)
- виховання громадянина, патріота України, який має фундаментальні знання в своїй професії і широко обізнаний в проблематиці інших галузей знань, історії, культури, науки, літератури, мистецтва
- розвиток пізнавальних і фахових зацікавлень майбутніх виконавців-домристів, формування в них мотивації до самостійної виконавської діяльності
- виховання високопрофесійного музиканта, артиста, який досконало володіє своєю майстерністю.

Творчі завдання:

До завдань фаху входить виховання в майбутніх виконавцях прагнення до самовдосконалення, самоконтролю, творчої волі, формування художнього смаку, широкого кругозору. Навчання передбачає:

- знання основ теорії та методології інтерпретації творів різних форм та жанрів
- теорії музики, гармонії, аналізу музичних форм
- методики роботи над твором (соло, в ансамблі, в оркестрі)
- психології музично-виконавської діяльності
- загальної історії народно-інструментального виконавського мистецтва
- історії домрового мистецтва та його специфіки
- історії музики
- історії естетики та філософії
- основ образотворчого, літературного і театрального мистецтва.

Випускник повинен знати:

- основи теорії та методології інтерпретації музичних творів у виконавстві;
- основи теорії та методології формування виконавської майстерності домриста;
- теорію музики, гармонію, аналіз музичних форм, основи композиторської творчості;
- методику роботи над музичним твором (соло, в ансамблі, в оркестрі);
- психологію музично-виконавської діяльності;
- загальну історію музично-виконавського мистецтва і специфіку суміжних його різновидів;
- історію домрового мистецтва і його специфіку;
- історію музики;
- народну творчість;
- історію музичної естетики і філософію,
- основи літературної, образотворчої, художньої творчості та театрального мистецтва.

Таким чином, клас з фаху є осередком, акумулюючи знання не лише свого, а, певною мірою, й інших курсів, що викладається у вузі.

Звідси - високі вимоги до педагога, який повинен майстерно володіти інструментом, а також глибоко знати і методично використовувати у своїй педагогічній діяльності знання з названого циклу предметів.

Випускник повинен мати такий комплекс навичок:

- слухо-моторної орієнтації у повному діапазоні звучання домри;
- різноманітного характеру контактування зі струною в органічному поєднанні з рухами звуковидобуваючої руки;

- протистояння лабільності, пристосованості рук до особливостей будови домрового грифу, розташування струн і ладків;
- використання відчуття ваги рук як засобу доцільної організації музично-ігрових рухів;
- різноманітних форм музично-ігрових рухів та технічних засобів;
- володіння різноманітними прийомами і засобами домрового звуковидобування з динамікою та артикуляцією;
- всебічної координації музично-ігрових рухів та психомоторної координації;
- різноманітних засобів акцентуації;
- штрихової техніки;
- поєднання динамічної процесуальності з мікро- та макроструктурою музичного твору;
- вимовлення різноманітних формул мікроструктурного інтонування;
- тембрової процесуальності;
- володіння власними емоціями;
- самостійної роботи над музичним твором;
- артистичної поведінки на сцені;
- багатоплощинного, попереджувального, контролюючого та корегуючого слухання в процесі гри на інструменті;
- швидкого, міцного і довготривалого запам'ятовування музичного твору;
- опанування окремими технічними складностями;
- всебічного аналізу фортепіанного (та іншого) супроводу солюючій домрі та творчого пристосування його до вимог ансамблевого виконавства;
- опанування суто сольної гри на домрі.

Для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується електронна пошта, Viber, Zoom.

Перелік тем

Робота над вдосконаленням набутого комплексу професійних виконавських навичок

Тема 1. Робота над максимальним розкриттям творчої особистості студента, розвитком його технічних та художньо-виконавських можливостей.

Тема 2. Виявити у студента зріле та завершене музичне мислення, естетичне почуття та високий художній смак.

Тема 3. Виховання навичок виконавської волі, концертної витримки та естрадності. Перевірка їх під час концертних виступів. Виявлення недоліків та засоби їх усунення.

Тема 4. Вирішення інтерпретаторських задач, їх стильових, образних, фактурних ознак, що потребує нового рівня самостійного музичного мислення та самовираження студента.

Тема 5. Спрямовувати увагу студента на нові публікації нотного матеріалу, події в мистецькому житті (конкурси, концерти, конференції, майстер-класи, прем'єри), які б сприяли зростанню загальнокультурного і професійного рівня.

Робота над оригінальним твором великої форми для домри

Тема 1. Робота над комплексом професійних вимог до виконавського втілення творів великої форми для домри.

Тема 2. Розвиток тембрального уявлення через підбір раціональної аплікатури при виконанні творів великої форми для домри з фортепіано.

Тема 3. Втілення композиторського задуму через художню майстерність виконавця, демонструючи рівень культури звуковидобування.

Тема 4. Виховання виконавської впевненості, артистизму та розкриття творчої особистості.

Тема 5. Самостійне вивчення одного оригінального твору великої форми для домри.

Змістовий модуль 3.

Робота над творами для домри соло

Тема 1. Робота над вдосконаленням суто специфічних прийомів гри на домрі.

Тема 2. Розвиток розуміння значення творів для домри соло у концертному репертуарі майбутнього виконавця.

Тема 3. Аналіз форми твору для домри соло, з метою відповідного відтворення задуму композитора.

Тема 4. Робота над технічними складнощами.

Тема 5. Вивчення стилістики виконуваного твору, з метою концертного виконання.

Підготовка до виконання концертного відділення

Тема 1. Складання програми, як пошук оптимальної послідовності різних психологічних установок аудиторії на сприймання певного твору.

Тема 2. Акцентувати увагу студента на слуховому самоконтролі під час самостійної роботи.

Тема 3. Програвання програми сольного концерту. Виявлення недоліків та обговорення з викладачем засобів їх усунення.

Тема 4. Формувати у студента мотивацію на сценічну діяльність, розуміння концертного життя як норми.

Тема 5. Самостійних пошук одного твору для концертного відділення.

Робота над твором кантиленного характеру

Тема 1. Робота над різнохарактерним тремоло, як суто специфічним прийомом гри на домрі.

Тема 2. Розвиток тембрового мислення, підбір та застосування засобів музично-виконавської виразності, необхідних для втілення образу.

Тема 3. Підбір оптимальних варіантів аплікатури домриста при виконанні творів кантиленного характеру з урахуванням індивідуальних тембральних властивостей інструмента.

Тема 4. Розвиток внутрішнього слуху, як передумови точного відтворювання виконуваної музики.

Тема 5. Стимулювати студента до виконання творів кантиленного характеру з метою закріплення навиків гри різнохарактерного тремоло.

Робота над творами різних форм і різного рівня складності українських композиторів

Тема 1. Систематизувати й узагальнити знання та вміння у галузі народно-інструментального виконавства, сформувані на їх основі професійні виконавські навички, переконання, світогляд.

Тема 2. Визначити особливості роботи над творами різних форм і різного рівня складності українських композиторів в класі з фаху.

Тема 3. Проаналізувати фактуру партії фортепіано з метою точного відтворення композиційно-драматургічної ідеї твору.

Тема 4. Самостійна та спільна з викладачем з фаху робота студента над технічними складнощами та підпорядкованість їх художнім вимогам.

Тема 5. Виховання навичок самостійного підбору репертуару.

Стимулювання виконавської ініціативи студента в інтерпретації музичних творів

Тема 1. Активізація самостійності творчих музичних рішень, виконавської ініціативи в інтерпретації музичних творів, розвитку образно-асоціативного мислення.

Тема 2. Допомогти виконавцеві максимально повно розкрити семантичний зміст твору та художній задум композитора.

Тема 3. Виховання інтерпретаторського мислення, як асоціативно-образного, логічно-емоційного обґрунтованого втілення стильових і жанрових особливостей музичного твору.

Тема 4. Самостійне вивчення двох творів – класика і сучасного українського композитора.

Тема 5. Виявлення фахових зацікавлень майбутнього випускника з метою оптимального використання набутих знань.

Підготовка до виконання магістерської програми

Тема 1. Систематизувати й узагальнити знання та вміння в галузі домрового виконавства, сформувані на їх основі професійні виконавські навички, переконання, світогляд.

Тема 2. Виявити артистизм, як єдність високої художньої якості виконання та володіння собою в екстремальних умовах концертного виступу.

Тема 3. Поглиблення та реалізація всіх сформованих та набутих понять, практичних вмінь та навичок професійної самостійності.

Тема 4. Допомогти випускнику реалізувати досвід та вміння розвинутого артистизму у публічному концертному виступі.

Тема 5. Виконання державної програми, як демонстрація багатогранних професійних навичок, переконливої художньо-образної концепції, активного індивідуально особистого вираження у виконавському, артистичному плані.

Форми та технології навчання

Індивідуальні заняття, самостійна робота.

Навчальні ресурси

Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу MOODLE.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Практичні завдання	25
2.	Самостійна робота	50
3.	Іспит	20
4.	Атестаційний екзамен	5
	Всього	100

Критерії оцінювання знань студентів

Оцінка «відмінно»: виставляється, якщо: студент цілком засвоїв учбово-програмний матеріал, переконливо доносить ідею твору, правильно розуміє стильові особливості автора і твору, що виконується. Тракткування художньо-звукового образу відрізняється виразністю, а виконання - технічною досконалістю, вільним володінням інструментом у стосовно звукової палітри, педалізації, подоланням технічних труднощів.

Оцінка «добре»: виставляється, якщо: студент цілком засвоїв програмний матеріал семестру, систематично займався. Виконання грамотне, технічно якісне, продумане і музичне, але має деякі недоліки.

Оцінка «задовільно»: виставляється, якщо: студент посередньо знає учбово-програмний матеріал, справляється в цілому з його виконанням, хоча припускаються деякі неточності в нотному тексті, педалізації, темпах і немає достатніх навичок у виконанні.

Оцінка «незадовільно»: ставиться студенту, якщо в нього значні прогалини в знаннях основного учбово-програмного матеріалу, низьке знання нотного тексту, відсутність технічних навичок.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

У межах вивчення навчальної дисципліни передбачається екскурсійна робота.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус В. Вплив хвилювання на формування художньої майстерності домриста // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. Вип. 26: Музичне виконавство. Кн. дев'ята. – К., 2003. – С. 226-241.
2. Білоус В. Мотиви музичної діяльності і їх значення у формуванні майстерності музиканта // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. Збірник наукових праць. Вип. XI. Частина друга. – К., 2003. – С. 210-219.
3. Білоус В. Темперамент та індивідуальний стиль діяльності музиканта-інструменталіста // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. Вип. 38 : Музичний стиль: теорія, історія, сучасність. Збірка статей. – К., 2004. – С. 255-262.
4. Білоус В. Психологічні аспекти художньої майстерності виконавця-інструменталіста. // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. Вип. 40: Музичне виконавство. Кн. десята. – К., 2004. – С. 48-56.
5. Білоус В. Майстерність музиканта-виконавця: поняття, структура. // Українське музикознавство: Науково-методичний збірник. – Вип. 33. – К., 2004. – С. 243-251.
6. Білоус В. До проблеми процесу виконавського запам'ятовування музичного твору. // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. Вип. 69 : Виконавське музикознавство. Кн. тринадцята. – К., 2007. – С. 113-124.
7. Білоус В. Сприймання у музично-виконавській діяльності // Мистецтвознавчі записки: Зб. наук. праць. – Вип. 12. – К.: Міленіум, 2007. – С. 32-38.
8. Білоус В. Виконавська майстерність як елемент творчої діяльності музиканта-інструменталіста // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: Наук. журнал. 3'2008. – К.: Міленіум, 2008. – С. 61-64.
9. Білоус В. Відчуття та їх значення у формуванні музично-виконавської майстерності // Культура і сучасність: Альманах. – К.: Міленіум, 2008. – №2. – С. 119-124.
10. Білоус В. Історичний розвиток домри та кобзи від стародавніх часів до нашого часу у світовій музичній культурі // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. Вип.: 82: Виконавське музикознавство. Кн. п'ятнадцята. – К., 2009. – С. 204-217.
11. Білоус В. Психологічні аспекти формування виконавської художньої майстерності: навч.-метод. посіб. – К.: ДАКККіМ, 2009. – 150с.
12. Білоус В. Психологічні основи функціонування інструментального ансамблю. – Столична кафедра народних інструментів як методологічний центр жанру. – Матеріали конференції. – Київ: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2012. – С. 40-52.
13. Білоус В. Мотиви діяльності та їх значення у формуванні майстерності музиканта. – Столична кафедра народних інструментів як методологічний центр жанру. – Матеріали 2-ої конференції. – Київ: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2013. – С. 81-93.
14. Білоус В. Основи оволодіння технічною майстерністю музиканта-виконавця. – Виконавське музикознавство академічного народно-інструментального мистецтва України: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2015. – С. 59-65.
15. Білоус В. Основи оволодіння руховими навичками музиканта-виконавця. – Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – Збірник наукових праць. Вип. 62., Київ-Вінниця, 2021, С. 114-123.
16. Давидов М. Теорія формування виконавської художньої майстерності баяніста-акордеоніста. – К., 1997. – 240с.
17. Круглов В. Школа игры на мандолине. – М., 2008. – 184с.
18. Лысенко Н., Михеев Б. Школа игры на четырехструнной домре. – К.: Муз. Украина,

1989, 152 с.

19. Лысенко Н. Методика обучения игре на домре. - К.: Муз. Украина, 1990, 88 с.
20. Матвійчук Л. Методичні основи формування виконавської майстерності домриста. - К.: 2005.
21. Матвійчук Л. Школа мастерности кобзиста. - К.: 2005
22. Геліс М., Вольская Т. Методика обучения игре на домре. – Свердловск, 1988, 79 с.
23. Бортник Є.О. Струнный інструментарій Слобідської України в минулому і сучасному.// У зб.: Музична Харківщина, 1992, с. 191-205.
24. Свиридов Н. Основы методики обучения игре на домре. – Л.: Музыка, 1968, 76 с.
25. Осмаловская Г.В., Зеленин В.М. Скрипичные штрихи и способы исполнения их на домре. – Минск: 1981, 25 с.

Рекомендована література з суміжних інструментальних сфер виконавства

1. Алексеев А. История фортепианного искусства: ч. I, II. М., 1962.
2. Асафьев Б. Музыкальная форма как процесс // Избр. труды: т. V. М., 1957.
3. Бирмак А. О художественной технике пианиста. М., 1973.
4. Бочкарёв Л. Психологические основы музыкального обучения. К., 1979.
5. Браудо И. Артикуляция. Л., 1973.
6. Брейтхаупт Р. Основы фортепианной техники. М., 1928.
7. Коган Г. У врат мастерства. М., 1958.
8. Корто А. О фортепианном искусстве. М., 1958.
9. Культура чувств // Сб. статей под ред. В.Толстых. М., 1968.
10. Леймер К. Современная фортепианная игра //Выдающиеся пианисты-педагоги о фортепианном искусстве. М., 1966.
11. Мартинсен К. Индивидуальная фортепианная техника. М., 1966.
12. Муха А. Процесс композиторского творчества. К., 1979.
13. Назайкинскій Е. Логика музыкальной композиции. М., 1982.
14. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. М., 1987.
15. Проблемы музыкального ритма // Сб. статей, сост. В.Хохлов. М., 1978.
16. Раппопорт С. Искусство и эмоции. М., 1968.
17. Раппопорт С. О вариантной множественности исполнительства // Музыкальное исполнительское искусство. М., 1972.
18. Симонов П. Сознание, подсознание, сверхсознание // Наука и жизнь, № 12, 1975.
19. Станиславский К. Работа актера над собой: Собр. соч., т. 2.
20. Таранов Г. Курс чтения партитур. М., 1939.
21. Теплов Б. Психология музыкальных способностей. М., 1961.
22. Тюлин Ю. Учение о музыкальной фактуре и мелодической фигурации. М., 1977.
23. Шульпяков О. О психофизическом единстве исполнительского искусства // Вопросы теории и эстетики музыки, вып.12., М., 1973.
24. Юрьев О. Виразальні можливості скрипкових штрихів. К., 1974.
25. Ярустовский Б. Интонация и музыкальный образ // Сб. статей под ред. Б.Ярустовского. М., 1965.